

OFFICIAL SELECTION
SAN SEBASTIAN
FILM FESTIVAL 2012

OFFICIAL SELECTION
THE NETHERLANDS
FILM FESTIVAL 2012

静かな街

De stille stad

Filmeditie

Passie heeft
geen woorden
nodig



Over het boek

Rosa is in de leer bij de chef-kok van een wereldvermaard visrestaurant in een Japanse miljoenenstad. Hij behandelt zijn vissen met respect. Voordat hij ze opdient, heeft hij ze met geduld gevangen, met zorg gefileerd en met liefde bereid. Rosa wil de fijne kneepjes van het vak leren, maar in de keuken spreekt niemand Engels.

Ze wordt teruggeworpen op zichzelf, en wekenlang snijdt ze zwijgend dode vissen van de graat, want zolang ze zich de taal noch het denken van haar leermeester eigen maakt, kan ze hem slechts imiteren. Maar het gebrek aan communicatie en de onzekere positie in de keuken beginnen haar parten te spelen.

In haar roman *De stille stad* toont Threes Anna met poëtische precisie hoe het licht in de ogen dooft zodra je de vis uit het water tilt, hoe hij sterft zodra je er het mes in zet, en hoe eenzaam iemand kan zijn tussen miljoenen anderen.

‘Threes Anna is een ware meester in het beschrijven van kleine en grote teleurstellingen. Zonder normaal menselijk contact, zo lijkt Threes Anna te hebben willen zeggen in haar mooie droevige roman, is op den duur geen leven meer mogelijk.’ – Janet Luis in *Opzij*

Over de auteur

Threes Anna is schrijver en regisseur. Gedurende vele jaren was ze artistiek leider van theater Dogtroep. Ze schreef en regisseerde meer dan vijftig voorstellingen, die over de hele wereld werden opgevoerd.

Sinds 1999 concentreert zij zich op het schrijven van romans en het regisseren van speelfilms. In 2007 ging *The Bird Can't Fly* in première, die vele prijzen won. Tegelijk met het verschijnen van de derde druk van *De stille stad* gaat haar op die roman gebaseerde speelfilm *Silent City* in première. Ook verschijnt haar zesde roman, *Het laatste land*.

Van dezelfde auteur

De kus van de weduwe
Motormoeder
Vogel kan niet vliegen
Wachten op de moesson
Het laatste land

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de romans en literaire thrillers van uitgeverij Signatuur? Meldt u zich dan aan voor de literaire nieuwsbrief via onze website www.uitgeverijsignatuur.nl

Colofon

© 2006, 2012 Threes Anna

© 2012 uitgeverij Signatuur, Utrecht

Alle rechten voorbehouden.

Omslagontwerp: Wil Immink Design

Omslagbeeld: Volta ontwerpers, filmposter

© 2012 Beatrice Pettovich, still uit Silent City

Typografie: Pre Press Media Groep, Zeist

ISBN paperback 978 90 5672 471 9

ISBN e-book 978 90 449 6974 0

NUR 301

Eerder verschenen bij uitgeverij Querido

Eerste druk, 2006

Tweede druk, 2007

voor Adriaan

*Sie will ein Fisch im Wasser sein
Im flaschengrünen, tiefen See.
Sie will mit Wasser sich besaufen
Und paar Blasen blubbern lassen
Was sie dann will,
Das ist mit Neptun schweigen
Und in Ruhe tun, was sie sonst nie tut,
Was sie sonst nicht kann und soll.*

– NINA HAGEN

Een

Meneer Kon droeg witte handschoenen. Hij stak het mes langzaam in de buik. Het mes gleed moeiteloos dieper. Met zijn vrije hand probeerde hij het tegenstribbelen te onderdrukken. De mond hapte. Open dicht, open dicht. Ik zag de mondholte, het trillende gehemelte, de wangen die naar binnen werden gezogen. Alles vocht om leven maar er kwam geen geluid. Niets. Wat zou hij hebben willen zeggen? Zou hij wat hebben willen zeggen? Niemand zei iets. Iedereen keek hoe het mes onverstaanbaar verder gleed en de buik openreet. De huid werd bleker, de ogen stonden panisch. Alles wat kon bewegen bewoog, maar in doodse stilte. Behalve de natte huid, die, ontsnapt aan de druk van de hand, met een precieze regelmaat neersloeg op de harde ondergrond. Het gaf een kletsend geluid dat weerkaatste tegen de wanden en de ongelijke strijd op muzikale wijze begeleidde. Splets, splets, splets. Meneer Kon hield zich niet aan het ritme en duwde zijn duim de buikholtte in om de huid opzij te trekken. De natte lippen bleven happen. Waarom ging hij maar niet dood? Meneer Kon legde het mes neer en trok de ingewanden naar buiten. De bewegingen verstilden niet, integendeel, hij ging nog feller bewegen en voerde het ritme van het natte kletsen op. Niets leek te beseffen dat de dood er al was. Dat er geen weg terug was en vechten nutteloos. Meneer Kon sneed de laatste aanhechtingen van het zenuwstelsel door, leven was onmogelijk geworden maar het happen ging door. Sneller zelfs. Het was zinloos maar niemand zei het hem. Na een snelle haal trok Meneer Kon de lever los. Hij bekeek hem aandachtig voordat hij hem opzijlegde. Zijn duim ging weer de buik in en trok de huid wijder open. Zijn

witte handschoen werd steeds roder. De punt van zijn mes gleed opnieuw de buikholte in en sneed het vlies langs de ruggengraat los. Het bloeden verergerde. Meneer Kon trok met een ruk het buikvlies eruit. Er hingen rode draden aan. Hij pakte een borsteltje en onder het stromende water waste hij de bloedresten uit de buik. Zijn handelingen waren geroutineerd maar niet mechanisch. Ik vroeg me af hoe vaak hij dit al had gedaan. Het kletsende geluid stierf weg en de mond bleef wijd openstaan. Vanaf de plek waar ik stond zag ik door de open mond het mes, vanbinnenuit, de hals doorsnijden. De kop viel opzij. De ogen staarden me scheel aan.

Ze hadden me niet gezegd dat ik lichtblauwe kleren aan moest. De jongen naast mij krabde aan zijn been. Ik keek hem aan, zijn gezicht zat vol puistjes. Hij keek niet terug. Net als de anderen staarde hij zonder een spier te vertrekken naar de handelingen van Meneer Kon. Ik durfde me niet te bewegen. Ik wilde niet opvallen maar wist dat iedereen mij zag in mijn zwarte broek en roze trui. Me kleiner maken had niet geholpen. Ik stak boven hen uit. Ook was er niets waarachter ik me kon verschuilen. Dus tuurde ik, net als zij, naar de punt van het mes, dat geen enkele weerstand meer ondervond. Razendsnel bewoog het zich door het vlees. Vlees dat niet meer tegenspartelde maar zich had overgegeven aan Meneer Kon en zijn mes. De ogen hadden een wezenloze uitdrukking gekregen, de open mond iets ridicuuls. Meneer Kon sneed de filet zorgvuldig los van de graat.

Niemand had een woord tegen me gesproken. Zelfs Meneer Kon niet toen ik hem was gaan begroeten en hem mijn cadeau had gegeven. Hij had het pakje aangepakt en op zijn bureau gelegd, naast de telefoon. Misschien was het de bedoeling geweest dat ik op de gang bij mijn koffer was blijven wachten. Ik kende de regels niet. Ik had hem, zoals zijn tolk me destijds op het hart had gedrukt, niet de hand geschud.

Meneer Kon draaide de vis om en maakte een nieuwe snee – van kop naar staart. Hij had het goedgevonden dat ik kwam, dat had zijn tolk me verteld. Ergerde hij zich aan mijn kleding? Ik nam me voor zo snel mogelijk een lichtblauwe

broek en shirt te kopen. Of moest ik een rok dragen, zoals de twee meiden die bij de deur stonden? Meneer Kon begon langzaam en met een lage stem te praten terwijl hij met de punt van zijn mes naar de vleesresten op de graat wees. Uit de groep om mij heen klonk instemmend gegrom. Wat bedoelde hij, moesten we de resten bewaren of juist niet? Meneer Kon boog zich voorover en trok met een pincet alle kleine graatjes uit de vis. Hij pikte veel sneller dan moeder, wanneer zij zich epileert. Meneer Kon sneed de filet in tweeën. De jongen naast me krabde aan zijn been. Ik hoopte dat het geen vlooiënbeten waren. Meneer Kon plaatste het snijvlak van zijn mes plat bij het uiteinde van de staart, die hij stevig vasthield, en trok het vel onder het mes door, waardoor het vlees loskwam van de huid. Een man met een snor, die onbeweeglijk achter hem had gestaan, pakte het perfect schoongemaakte stuk vis van de snijplank, legde het op een schaal en toonde het ons. Uit de kelen om mij heen klonk opnieuw het bewonderende, diepe grommen. Meneer Kon trok zijn handschoenen uit, legde ze naast elkaar aan de rand van de tafel, waste zijn handen en het mes, droogde ze, rolde het mes in een rode doek en legde het in een antieke, houten doos die de man met de snor voor hem ophield. Zonder nog iets te zeggen liep hij de keuken uit.

De man met de snor deelde orders uit. Iedereen sloeg onderdanig zijn ogen neer en stemde toe met diepe keelklanken. De Snor was duidelijk de rechterhand van Meneer Kon. Zou ik aan hem moeten vragen waar ik kon slapen? De tolk had mij gezegd dat ik tegen een redelijke vergoeding naast het restaurant kon wonen. De Snor zei iets tegen de jongen met de puistjes. Die pakte gedwee de handschoenen van Meneer Kon en spoelde ze uit, terwijl de anderen snel de keuken verlieten. Ik liep naar de Snor en vroeg of hij Engels sprak. Hij keek me aan alsof ik op dat moment uit de lucht was komen vallen. Zijn ogen draaiden van links naar rechts en hij blafte iets tegen de pukkeljongen, die zenuwachtig zijn hoofd schudde en zijn kin diep tussen de schouders trok. De Snor pakte de antieke doos en liep, mij met de pukkeljongen ach-

terlatend, de deur uit. Ik keek naar de jongen en wilde mijn vraag herhalen maar hij draaide de kraan verder open. Het water kletterde in de bak. De Pukkel waste de handschoenen alsof zijn leven ervan afhing. Naast hem lagen de restanten van de vis.

Op de gang, een kale houten vloer en lege wanden, twee gloeilampen en om de paar meter een deur of het begin van een andere gang, was niemand. Mijn koffer, die ik naast de deur had gezet, was verdwenen. Aan het eind van de hoofdgang was in de wand een aquarium gebouwd. Het zat zo vol vissen dat vrijuit zwemmen onmogelijk was. In de hoek bij de zuurstoftoevoer was het een drukte van happende monden. In de tegenoverliggende hoek was iets meer ruimte. Tussen een rode poon en een kleine zeeforel door zag ik vaag een andere ruimte. Ik tuurde en onderscheidde een lichtblauwe arm en rug. Misschien kon ik zo'n uniform huren. Het blauw leek op het water tussen de vissen, waaronder vele soorten die ik nog nooit had gezien. Van boven kwam een hand het aquarium in, rustig bewoog hij tussen de vissen tot hij bij een gevlekte vis met een verlegen uitdrukking stopte, langzaam vormde de hand zich onder de vis tot een kom en glee de buik van de vis in de hand. Voor de vis het zelf doorhad was hij al uit het water.

Ik klopte aan op een deur naast het aquarium. Er kwam geen antwoord, dus duwde ik de deur open. Ik keek in een grote keuken met aluminium werktafels en grote fornuizen, stomende pannen en stromend water. De man die de vis had gepakt liep met het flapperende beest naar een tafel en legde hem neer. Met een mes gaf hij onder de kieuw een kleine snee. Ook bij de staart maakte hij een sneetje. Hij pakte een lange breinaald, duwde die in de snee bij de staart, bewoog de pin een paar keer snel op en neer en trok hem er weer uit. De vis sidderde wat na en werd slap. Met een geroutineerde behendigheid gooide de man de vis in een bak met andere dode vissen. Ik zette voorzichtig een stap over de drempel. De man keek even op van zijn werk en liep terug naar het aquarium. De andere koks keken niet op van hun werk. Na zeker een

minuut met de klink in mijn hand te hebben gewacht, had nog steeds geen van de koks aanstalten gemaakt naar me toe te komen. Ik draaide me om en deed de deur zachtjes achter me dicht. In het aquarium keek een vis met twee rode sprieten onder zijn kaak me wazig aan. Kon die vis maar praten en me vertellen waar mijn koffer was: ‘Loop de rechtergang in, hij staat in de tweede kamer links. En weet je dat de winkel om de hoek lichtblauwe t-shirts in de aanbieding heeft?’ Maar de rode spriet hapte verveeld in het niets en staarde glazig voor zich uit terwijl hij zich loom omdraaide en tussen de andere verdween.

Ik liep terug naar de kleine keuken, waar ik Pukkel schoonmakend had achtergelaten, maar hij bleek vertrokken, net als de graat en de vissenkop. De handschoenen hingen, nog steeds smoezelig roze, aan een waslijn voor het raam. Naar buiten kijken kon niet want de ruiten waren van melkglas. Ik ging de gang weer in en liep de andere kant op. De hoofdgang boog naar rechts. Alle deuren waren gesloten. Aan het eind van de gang kwam een oudere vrouw een deur uit. Ze keek geschrokken op toen ik haar aansprak. Het was duidelijk dat ook zij niets begreep van wat ik zei. Ik wees naar de zware tas in haar hand en gebaarde dat ik mijn koffer zocht. De toneellessen die ik op de middelbare school had gevolgd bleken voor het eerst in mijn leven van enig nut. Ze zette de tas neer en gebaarde me haar te volgen. Ze slofte snel voor me uit. Ik probeerde de route door de wirwar van nauwe gangen te onthouden. De kale wanden waren leeg en vergeeld, er was niets om me te oriënteren. De vrouw droeg geen lichtblauwe kleren maar een grijze schort over een jurk en veel te kleine slippers – haar blote voeten puilden er aan alle kanten uit. Ze deed me denken aan de werkster van Eric. Ze stak een kleine binnenplaats over. Het regende en ze versnelde haar pas. Op de binnenplaats stonden kisten en kasten onder stukken plastic. Ze opende een deur in de hoek. We kwamen in een nog nauwere gang. Aan het eind ervan stond mijn koffer, die hier veel groter leek dan hij was. De vrouw stapte de laatste deur van de gang in. Ik liep achter haar aan,

maar streng wees ze naar mijn schoenen. Ik zag haar slippers voor de drempel staan, deed mijn veters los, trapte mijn schoenen uit en volgde haar. De werkster stond in het midden van de kamer en trok aan een touwtje. Een kleine cirkelvormige tl-buis die precies boven haar hoofd hing floepte aan. Het was een muffig hok met een klein raam. Ook hier kon je niet door het glas naar buiten kijken. Er stonden twee smalle eenpersoonsbedden en ik rook dat er een of ander gif was gespoten. Ik vroeg me af of er kakkerlakken zouden zijn, zoals bij veel restaurants het geval is, maar mijn beleefdheid en onvermogen om met haar te communiceren maakten het stellen van deze vraag onmogelijk. Boven het linkerbed hingen kleeerhangers met kanten bloesjes. Boven het rechterbed hing niets.

Twee

Ze heette Aki, meer kreeg ik niet uit haar. Ze was een van de twee meiden die bij de deur had gestaan tijdens Meneer Kons demonstratie. Haar lichtblauwe rok en shirt lagen in een hoek getrapt, in de wc had ze een van haar kanten bloesjes en een kokerrok aangetrokken en ze was vertrokken met een stel hoge pumps in haar hand. Op de binnenplaats hoorde ik de Snor bevelen uitdelen. Hij klonk nog strenger dan onze oude gymleraar.

Ik had honger. Werken in het beste visrestaurant van de wereld had ik me heel anders voorgesteld. Tafels vol heerlijkheden en flessen droge witte wijn waren ver weg. Het oogde eerder als een sekte van schimmige personen in lichtblauwe kleren waar niemand mocht spreken en je met een lege maag naar bed moest. Een aftands matras op een doorgezakt bedspiraal en geen ruimte om het op de grond te leggen. Niet dat ik dat van plan was. De gifgeur had ik proberen te verdrijven, maar Aki had het raam weer gesloten en de deur met een ferme klap dichtgedaan. Ik zat op het bed en zocht in mijn tas naar een pakje kauwgom, dat verdwenen was. Op de gang hoorde ik de werkster sloffen. De muren waren zo dun dat elk geluid binnendrong. Misschien kon zij me uitleggen waar ik wat kon eten. De deur klemde, met een ruk kreeg ik hem open. Op de gang was Pukkel in de weer, de zwabber in zijn handen zwipte van links naar rechts, waardoor het vuil zich verplaatste. Hij keek zwijgend naar de vloer. Ik groette hem maar hij keek niet op.

Op de binnenplaats zag ik dat het al donker was, de regen kletterde nog steeds en ik stak snel over naar de gang waarvandaan ik dacht gekomen te zijn. Maar alles leek op elkaar.

Veel gesloten deuren en geen mensen. Ik rook etensgeuren. Er kwam een man een kamer uit, maar toen ik hem aansprak schudde hij verschrikt zijn hoofd en dook een donkere ruimte in, die hij op slot draaide. Weer hoorde ik het geluid van sloffende slippers. Om de hoek zag ik de werkster zeulen met haar zware tas. Ik groette haar en wees naar mijn mond. Internationaler kon ik het niet bedenken. Ze liep door, deze keer liet ze haar tas niet staan, en ik volgde. Een meisje met een schort voor was bezig een raam te zemen. Ze trok strepen op de ruit en het water in de emmer was grijs. Ze groette de werkster beleefd en boog haar hoofd. Ik snapte niets van de rangen en standen onder het personeel. Ik wist alleen dat de kookkunsten van Meneer Kon wereldwijd bekend waren. Of misschien niet helemaal wereldwijd, maar in elk geval wel voor de viskenners, de echte connaisseurs, zoals Eric. Als je echt een topper wilt worden, had hij gezegd, moet je les proberen te krijgen van de grote Kon. De brief die ik Meneer Kon had geschreven was echter nooit beantwoord. Op een dag was de grote Kon naar Londen gekomen om de 'Prix d'Honneur de Chef de Cuisine Poisson' in ontvangst te nemen. Ik had een kaartje naar Londen gekocht en net zo lang aan de deur gezeurd tot ik binnen mocht. Meneer Kon zelf bleek geen Engels te spreken. Het was zijn tolk die me vertelde dat hij diverse leerlingen had. Ik zei dat ik een brief had geschreven met de vraag bij Kon in de leer te mogen maar dat ik daar geen antwoord op had gekregen. De tolk verontschuldigde zich alsof ik de brief aan hém en niet aan Meneer Kon had geschreven. Ik herhaalde mijn verzoek en de tolk vertaalde. De grote Kon, die juist heel klein was, had drie korte knikjes gegeven – waarna hij zich omdraaide en wegliep. Eric was reuzeblij voor me geweest. Vader en moeder hadden als gewoonlijk niet eens geluisterd toen ik ze vertelde dat ik bij een wereldberoemde chef-kok mocht gaan werken. Ze waren begonnen over de nieuwe keuken die ze wilden aanschaffen, de vorige was al acht jaar oud.

Ik volgde de snel sloffende voetjes. De vloer en de muren van de gang vertoonden overal slijtage- en vochtplekken. Er

hingen etensgeuren. Mijn maag rammelde. Zou ik zeester te eten krijgen, zoals Eric me had voorspeld, en hoe zou die smaken? Waren we op weg naar de personeelskamer of zou ik in een afgelegen hoek van de keuken wat restjes toegeschoven krijgen? Ik had gelezen dat Meneer Kon ook kwallen in zijn gerechten verwerkte. Ze zien er waterig en smakeloos uit, maar de zee zit er vol mee, dus een goed recept met kwallen wilde ik graag leren. De werkster friemelde aan een deur waarnaast een prijzenkast hing. Zou Meneer Kon aan sport doen? De deur vloog open. Auto's reden door plassen, die uit elkaar spatten, en mannen en vrouwen gingen schuil onder grote zwarte paraplu's. Ik wees weer naar mijn mond en wreef met mijn hand over mijn maag. De werkster duidde en mompelde iets wat ik interpreteerde als dat ik om de hoek kon eten. Uit het niets haalde ze een paraplu tevoorschijn. Voor ik het doorhad sloeg de deur achter ons dicht en verdween zij onder haar paraplu in de tegenovergestelde richting.

Ik probeerde zo dicht mogelijk langs de huizen te lopen, maar alle mensen wilden dat, dus eindigde ik langs de stoep-rand. Het stonk naar overgelopen riool. De automobilisten raceten voorbij. Er werd nijdig getoeterd als iemand te langzaam reed. Opzijspringen had geen zin, ik was volledig doorweekt. De winkels waar ik langsliep gingen schuil achter lappen grauw plastic. Niets was te onderscheiden van het andere. Ik snelde in de richting die de werkster me had gewezen. Op de hoek van de straat zag ik een tentje waar ook een stuk oud plastic overheen hing, er ontsnapte stoom uit de zijkant en ik rook de lucht van olie die te vaak verhit was. Op het bewasemde plastic zag ik een tekening van een woeste pitbull met slijm tussen zijn kaken, deels gevormd door de contouren van voorovergebogen mensen die met hun rug strepen trokken op het vochtige plastic. Aarzelend tilde ik een zijflap op – alle plaatsen waren bezet. De man achter de kraam viste slierten deeg uit een pan kokend water. Ze vielen met een plons terug in de pan, geschrokken keek hij van mij naar zijn overvolle bank. Ik had geen zin in de stromende regen te wachten tot er een plek vrijkwam. Langs me liepen

drie meisjes in schooluniform onder een buitensporig grote paraplu, ze giechelden toen ze mij zagen en verborgen hun gezicht achter grote witte zakdoeken. Ik was me weer bewust van mijn kleren, mijn blonde haar en mijn lengte. De mensen om me heen renden diep weggedoken onder hun zwarte schermen voorbij, ik zag alleen maar voorovergebogen gestalten passeren. Aan de overkant was een pand met uitnodigend knipperende neonverlichting.

Ik wilde oversteken, maar de auto's reden zo hard over de vierbaansweg dat dat onmogelijk was. De regen viel steeds harder. Ik moest mijn ogen toeknippen om te kunnen zien of er ergens een stoplicht of een andere oversteekmogelijkheid was – maar zag niets wat daarop leek. Ik snelde langs grauwgrijze gebouwen met donkere ramen, lappen plastic, lantaarns die vage lichtvlekken verspreidden, verstopte afvoerputten, drijvend straatvuil en gezichtloos voortspoedende mensen. Dat de grote Kon voor zijn restaurant zo'n afzichtelijke plek had gekozen begreep ik niet. Als je de beste bent kun je toch een veel aangenamere plek kiezen om een restaurant te beginnen? In een chique wijk of een romantisch park met hoge bomen en een terras op het zuiden, of minstens iets met een mooie tuin en een vijver. In deze straat was geen boom of plant te zien. Ik zag niets dan vage bewegende vlekken, die langs me heen schoten op weg naar hun warme huizen, waar een maaltijd op hen stond te wachten. Ik had het koud, was nat tot op mijn ondergoed en had honger. Op een hoek zag ik meer ruggen strepen trekken over beslagen plastic. Ik nam niet de moeite de flap op te tillen – ook dit tentje was stampvol. Ik wilde dat ik binnen was gebleven. Ik wilde droge kleren. Ik wilde eten. Gewoon een boterham met kaas of een kop soep. Iets waar ik weer warm van werd. Ik was ervan overtuigd geweest dat ze me met open armen zouden ontvangen: de buitenlandse gast, met een professionele achtergrond, waar zij misschien ook nog van konden leren, maar die illusie was me binnen een paar uur ontnomen.

Ik kocht drie tomaten en wat wortels – die kon ik ook rauw opeten als het moest.

Drie

Waarom wachtten ze niet met wassen tot het dag was? Hoe kon Aki slapen bij die herrie? Hoe kon ik bij háár herrie? Ze knorde als een varken en iedereen op de gang had darmproblemen, want de hele nacht door klonk, als iemand het licht in de wc aandeed, een elektronische versie van *Alle Menschen werden Brüder* zodat je door de flinterdunne muren het geschijt niet kon horen. Dat was dan een misrekening geweest want ik hoorde alles. Ik wist of iemand alleen een plas deed of dat er een bolus werd gedraaid, van een harde, heldere plons tot spetterende drab. Ik verbaasde me over de grootte van sommige blazen – er was er een die wel vijf minuten aan een stuk door bleef plassen. Ik hield mijn hoofd zo veel mogelijk onder mijn kussen en nam me voor watten te kopen en een kaars, dan kon ik 's avonds tenminste lezen als Aki sliep.

Tijdens het luisteren naar al die neervallende uitwerpselen begreep ik dat mensen smetvrees kunnen ontwikkelen. Ik dacht aan Pukkel, met de zwabber, en het meisje met de emmer grijs water. De lichtblauwe rok die ik van de werkster had gekregen moest ik innemen want hij was te wijf en ik had spijt dat ik mijn kleren niet bij de was in die wasmachine had gegooid, dan hield de brommende machine aan de andere kant van de muur me niet voor niets uit mijn slaap. Hadden ze in die winkel ook appels gehad? Mijn maag knorde nog steeds. Het kon toch niet zo zijn dat ik de hele tijd buiten de deur moest eten? Hoe zou ik dat moeten betalen? Eric had gemakkelijk praten gehad met zijn 'als hij je niet betaalt, verdien je wat bij door Engelse les te geven, want daar is veel behoefte aan'.

Eric had erop aangedrongen dat ik deze ‘ultieme leerervaring’ ging doen. Hij was maar blijven herhalen dat de gerechten van Kon ongeëvenaard waren, dat er niemand op de wereld was die zo’n kennis had van vis. Was hij niet meer tevreden met mijn kookkunst? Ik was al drie jaar zijn favoriete kok. Hij had tijdelijk iemand anders aangenomen. Tijdelijk, hoe lang is dat? Straks mocht ik niet meer terugkomen. Bleek de nieuwe viskok veel beter dan ik. De tijdelijke kok was ook homo. Straks had ik geen schijn van kans meer. Alleen omdat Eric keer op keer had gezegd dat hij ooit zoveel van zijn meester had geleerd, dat hij nooit spijt had gehad van die periode in zijn leven, dat je dat maar één keer in je leven kon doen, dat het hem tot een expert in de Franse keuken had gemaakt. Volgens Eric kon Meneer Kon met vissen praten. Ik realiseerde me dat deze reis voornamelijk Erics plan was geweest.

Hoe lang zou dat wasprogramma duren? Konden ze geen stillere machine kopen? *Alle Menschen werden Brüder* klonk weer. Ik wilde niet horen hoe deze persoon zijn darmen leegde. Ik wilde mijn maag vullen. Ik wilde op zoek gaan naar iets eetbaars in een van de keukens, maar ik durfde niet op onderzoek uit te gaan voor het geval ik betrappt zou worden en ze zouden denken dat ik een dief was. Het was gelukkig een muizenplas. Hoe moest ik uitleggen dat ik draad en naald nodig had?

Ik was nieuwsgierig waar Aki in haar kanten bloes en op hoge pumps naartoe was geweest. Zou Eric kwaad zijn geweest over de puinhoop in zijn zaak na mijn afscheidsfeest? Alle flessen wijn die hij uit de kelder had gehaald waren erdoorheen gegaan. Suzan had met losse haren liederen voor me gezongen en gehuild dat ik haar beste vriendin was. Eric had tijdens een act op een tafel een van zijn grote glazen lampenkappen gebroken. We hadden gedanst tussen de duizenden scherven, die zouden mij geluk brengen.

Aki was dronken teruggekomen en lag te ronken in haar bed. Ik had niet gedacht zo snel weer naast een snurker te moeten slapen. Op een stralende morgen, vlak voor ik wegging, waren Donald en ik naast elkaar wakker geworden en

had hij gezegd dat we niet bij elkaar pasten. Zomaar zonder aanleiding, na bijna een jaar verkering. Wie pasten er wel bij elkaar? Vader en moeder in elk geval niet. Ik had gevonden dat we heel goed bij elkaar pasten en vond dat nog steeds. Hij zou me gaan missen, dat wist ik zeker. Die wasmachine was kapot – de centrifuge klonk als een helikopter vlak voor hij neerstortte.

Vier

Aki sprak zowaar toch Engels – één woord: ‘food’.

In een kamer aan een van de gangen die op de binnenplaats uitkwamen, zaten ze allemaal in hun lichtblauwe kleren stil op de grond te eten. Er was een koelkast en er stond een magnetron op een wankel picknicktafeltje. Ze hadden allemaal een plastic bak. Dit was niet het soort eetkamer dat ik me had voorgesteld voor het personeel van een meesterkok. In de koelkast was voor ieder een eigen plek. Aki gaf me de lege doos die op de koelkast stond, iemand had die laten staan. Zelf zou ik zo’n kapot ding ook niet hebben meegenomen, maar nu was ik blij er een te hebben, al was hij leeg en moest hij nodig worden afgewassen. Ik keek naar de bodem en vroeg me af hoe ik die zou gaan vullen. Om me heen zaten ze voorovergebogen boven hun bakken, er klonk alleen gesmak. Pukkel zat in een hoek van een stuk vis te peuzelen. Hij leek nog kleiner dan de dag ervoor. Aki nam een hap van een grote helderwitte bal rijst, die ze met haar tanden in tweeën beet. De korrels braken en een paar bleven op haar bovenlip plakken. Grote dikke witte korrels. Met haar tong trok ze ze haar mond in, waar haar kaken ze vermaalden. Het water liep me in de mond. Na vier vliegtuigmaaltijden, drie tomaten en wat wortels, verspreid over drie dagen, stierf ik van de honger. Mijn gestaar was blijkbaar zo schaamteloos dat ze opkeek en me weifelend een van haar rijstballen aanbod en toen ik die gretig aanvaardde kreeg ik ook een stukje vis uit haar voorraad.

‘Kon?’ vroeg ik. Want als ik gevraagd zou hebben: ‘Is dit de vis die Meneer Kon gisteren heeft schoongemaakt?’, zou ze weer in de stress zijn geschoten.

Maar ze keek niet meer op en beet in haar tweede bal.

Ik zat uitgeput na een nacht zonder slaap, op kousenvoeten, in een geleende lichtblauwe lange rok, omhooggehouden door een stuk touw, en een geleende lichtblauwe bloes, op een houten vloer tussen andere 'lichtblauwen' toegeschoven vis te eten. Ik beet in de vis, die er gelig uitzag. Bij het eerste hapje sprongen alle smaakpupillen in mijn mond open. Ik at een goddelijk stuk vlees. Wat was dit voor een vis? Waar had die gezwommen? Aan de binnenkant was stevig wit visvlees, dat zoet smaakte, terwijl de buitenkant een licht bittere smaak had. Als je het op je tong liet smelten ontstonden er nieuwe smaken, het zoet werd aangevuld door een smaak van bloemen, iets wat ik nog nooit had geproefd bij vis, en als je begon te kauwen veranderde het in een veel kruidiger smaak. Toen ik het eindelijk met gesloten ogen doorslikte was mijn mond een veld vol wilde bloemen op de bodem van de zee. Dit kon alleen maar door de Meester zelf zijn bereid. Voor ik het Aki opnieuw kon vragen vloog de deur open.

De Snor blafte zijn orders, hij had beter geslapen dan ik. Om me heen sprong iedereen op en wenste hem met één stem goedemorgen. Ik verslikte me in het laatste hapje en hoestte, terwijl de anderen snel hun in plastic verborgen proviand in de koelkast propten. Aki wees naar een plek op de onderste plank. Daar zette ik mijn lege doos neer.

Op de binnenplaats was alles nog nat van de regen. Kisten werden opzijgeschoven en ieder zocht een plek. De Snor stak zijn armen in de lucht. De groep volgde. Ik ook. Armen omhoog. Armen opzij. Armen omlaag. Armen opzij. Armen omhoog. Armen opzij. Armen omlaag. Armen opzij. Armen naar voren. De Snor gaf het ritme en de posities aan. Door de knieën. Benen strekken. Op de tenen. En weer staan. Op neer. Op neer. Er kwamen meer 'lichtblauwen' bij, vermoedelijk gevorderden. Hun kleren waren netjes gestreken. De binnenplaats raakte steeds voller en de Snor voerde het tempo op. Zouden ze dit ook doen als het regende, vroeg ik me af. Ik zwaaide met mijn armen langs mijn lichaam en probeerde

niemand te raken. De heupen moesten draaien.

Weet je nog dat moeder ook elke morgen ochtendgymnastiek deed met die man op tv? Dan zei ze dat ze het zo heerlijk vond, want het hield haar slank en ze vergat al haar zorgen. Welke zorgen begreep ik nooit, jij wel? Ze zorgde voor niemand, alleen voor zichzelf. Toch, Tommy?

Meneer Kon liep langs. Iedereen bleef staan in de positie waarin die verkeerde, en met de handen in de lucht wenste de hele groep hem, weer met één stem, goedemorgen, althans, dat vermoedde ik. Hij liep door zonder een spier te vertrekken. De kreten van de Snor werden nog feller, hysterisch bijna. Meneer Kon ging naast hem staan en draaide zich naar ons toe. Hij had een bleek wassen gezicht met kleine ogen die emotioneel onze kant op keken. De Snor wilde dat we nog hoger, nog dieper, nog sneller gingen. Ik voelde de rijstbal en de vis omhoogkomen. Meneer Kon mompelde iets tegen de Snor. Zijn armen zakten, maar wij bleven doodstil op onze tenen staan met de armen hoog in de lucht. De Snor wees naar mij en Aki. We moesten mee. De andere gymden door.

Ik was blij dat ik mocht stoppen en liep net als Aki gehoorzaam achter Meneer Kon aan. Hij ging een piepklein kantoor binnen. Het kantoortje grensde aan de grote keuken achter het aquarium. De grote keuken was leeg, alle koks waren nog op de binnenplaats. Ik keek Meneer Kon vol spanning aan. Eindelijk, de grote meester zou mij gaan vertellen wat ik mocht doen. Maak samen een goed stageplan, had Eric gezegd, zorg dat je veel in zijn keuken bent, heb dag en nacht een notitieboek bij je, deze kans moet je op alle fronten benutten, meesterkoks beschermen hun recepten op leven en dood.

Er was maar één stoel in de kamer, achter het bureau, en daar ging Meneer Kon op zitten. Hij schoof met papieren en opende een la. Wij wachtten. Aan de deur naar de keuken hing een schort en een koksmuts. De telefoon ging. Aki nam de hoorn op, luisterde, en met haar hoofd onderdanig gebogen gaf ze de hoorn aan Meneer Kon. De Snor had als een engel geklonken vergeleken bij de tirade die Meneer Kon in

de telefoon brulde. Aki stond doodstil en keek uitdrukkingloos naar de vloer. Ging het over mij? Ik was die nacht mijn bed niet uitgeweest. Ik had niets uit de koelkast gepakt én droeg lichtblauwe kleren net als alle anderen. Meneer Kon maakte snelle aantekeningen met een potlood. Ging het over het feest waar Aki gisteravond was geweest? Meneer Kon legde de telefoon neer en begon tegen Aki te praten. Zijn stem daalde een octaaf. In een van de kasten langs de muur zag ik opeens het cadeau dat ik hem had gegeven. Het was nog steeds ingepakt. Ik keek naar Aki, die nederig knikte. Meneer Kon stopte. Aki werd rood. Meneer Kon keek haar streng aan. Aki werd nog roder en stotterde. Hij draaide het potlood dat hij beethield rond met zijn vingers.

‘You – fish?’ perste Aki er met een hoge piepstem uit.

Ik keek haar niet-begrijpend aan.

‘You – fish – cook?’

‘Ja, ik kan vis bereiden maar ik wil graag meer leren van Meneer Kon. Ik heb gehoord dat hij zelfs kwallen kan klaar maken. Wij hebben veel kwallen in onze zee, maar ik heb nooit gelezen hoe je die moet bereiden.’

Geen van tweeën zei een woord. Aki’s ogen schoten heen en weer en Meneer Kon keek strak naar zijn potlood.

‘Yes – me – cook – fish,’ zei ik langzaam.

Aki hapte opgelucht naar adem en vertaalde het voor Meneer Kon. Hoe ze van die vier woorden er minstens zestig wist te maken begreep ik niet. Meneer Kons blik gleed over de boekenplank naast mij. Hij stak weer van wal. Aki knikte onophoudelijk heel snel haar hoofd. Meneer Kon eindigde met een lange toon en gaf haar een ongeduldig knikje. Ja, Aki, dacht ik, hoe moet je dit nu weer vertalen? Ik zag haar zoeken naar woorden. Ze twijfelde en werd steeds roder. Haar ogen draaiden nog sneller dan daarvoor, ze hapte naar lucht. Meneer Kon tikte met zijn potlood op de tafel. Op de gang hoorde ik mensen passeren en in de grote keuken kwamen de koks binnen, die meteen aan het werk gingen.

‘You – fish – cut?’ zei ze en keek me trots aan.

Een minutenlang durende stroom volzinnen – drie woor-

den. ‘You – fish – cut’ kon van alles betekenen. Vroeg ze me of ik weleens een vis had doorgesneden? Honderden. Ook groenten en vlees, maar vis was mijn specialiteit. Nou ja, specialiteit, ik deed de vissen en Eric het vlees.

‘Yes, me cut many fish.’

Meneer Kon stak vragend zijn hand uit met de palm omhoog. Wat stom dat ik daar niet aan had gedacht! De foto’s. Eric had voor een culinair tijdschrift waar hij soms voor schreef, mijn forel met Spaanse pepers en zalmsoufflé door een professionele fotograaf laten vastleggen. Meneer Kons opgehouden hand begon ongeduldig te bewegen. Hij wilde geen foto’s, hij wilde mijn handen zien. Zien dat ik geen littekens of wonden had. Dat ik schoon en rein was. Ik had gehoord dat uiterlijk en schoonheid in hoog aanzien stonden, vooral waar het eten betrof. Ik stak mijn handen naar hem uit.

‘No – you – cut,’ zei Aki.

‘Ik heb geen wonden. Ik snij nooit in mijn vingers,’ zei ik, draaide mijn handen om en toonde hen beide zijden.

‘You – cut,’ zei ze, nu nog stiller dan de eerste keer.

‘Meneer Kon?’ Ik keek Meneer Kon doordringend aan en hoopte dat hij me begreep. ‘Uw tolk? Kunnen we uw tolk er niet even bij halen?’

Meneer Kon keek naar Aki.

Aki keek naar mij.

Ik keek naar Meneer Kon. ‘Uw tolk. De man met de dikke bril uit Londen.’ Ik mimed de bril en trok mijn ogen naar elkaar toe zoals zijn tolk had gedaan.

‘Londen?’ zei Meneer Kon.

‘Ja, in Londen, de man met de bril.’

‘You – cut,’ zei Aki weer en trok met haar vingers een brede lijn door de lucht.

Een snee had ik weleens gehad als ik eerlijk was maar zo’n jaap als zij nu voordeed, daar bloedde een normaal mens direct van dood.

Meneer Kon pakte de telefoon.

Ja, bel de tolk, dan kan ik hem ook vragen waar ik een plat-

tegrond van de stad kan kopen en hoe je ‘draad en naald’ zegt. Aki keek beteuterd. Nee, een toekomst als tolk zat er voor haar niet in. Er werd geklopt. Woonde de tolk hier gewoon om de hoek? De Snor kwam binnen met de antieke houten doos waar Meneer Kon de dag ervoor zijn mes in had gelegd. De Snor boog zijn hoofd eerbiedig, zijn ogen gericht op de doos. Hij zette de doos geruisloos neer voor Meneer Kon en stapte onderdanig achteruit om een plek bij de deur in te nemen. Meneer Kon opende de doos, haalde de rode lap met het mes eruit, rolde die open en toonde mij het mes.

‘Cut,’ zei Aki terwijl ze naar het mes wees. ‘You – cut?’

Een mes! Of ik een eigen mes had! Natuurlijk had ik mijn messen bij me! Ik was een kok.

‘Yes, me cut,’ lachte ik ze toe.

Aki slaakte een zucht van verlichting.

‘Ik haal ze wel even.’

En weg was ik. Mijn dure Sollinger-messen, gekregen van Donald toen het nog aan was. Het bijgeloof klopt, geef nooit iemand van wie je houdt een mes, want je krijgt binnen een maand ruzie en dat komt nooit meer goed.

Ik kwam terug met mijn etui met messen, legde die op het bureau en rolde hem open. Meneer Kon wierp een minachtende blik op mijn prachtige verzameling en bromde wat binnensmonds.

Aki vertaalde met een zachte piepstem: ‘You – no – cut.’

‘Het zijn echte Sollinger-messen!’

Elke andere kok zou een moord doen voor zo’n collectie, maar Meneer Kon vond ze blijikbaar ver beneden zijn stand. Hij pakte een stuk papier van een stapel en begon te lezen. Aki en de Snor bogen hun hoofd en verdwenen.

‘Meneer Kon ...’ Ik wilde mijn stem niet te slaafs laten klinken maar ook niet te zelfverzekerd. Ik zocht de goede toon. ‘Meneer Kon?’

Hij bleef onverstoord doorlezen.

‘Meneer Kon,’ probeerde ik weer, ‘I can buy a new cut?’

Aan de andere kant van de tafel bleef het stil.

Ik pakte mijn messen op en sloeg met mijn hand op het

etui. 'Meneer Kon? I can buy today new cut!'

Meneer Kon pakte een pen, maakte een aantekening, legde die op de rand van de tafel en ging verder met lezen. Ik had toch niet de halve wereld afgereisd, geld geleend, mijn huis onderverhuurd en mijn eerste echte baan opgezegd om na één dag al te worden weggestuurd? Ik pakte kwaad mijn etui met messen en liep naar de deur. De messen in mijn hand waren scherp. Dodelijk scherp. Mijn vleesmes kon met één ferme stoot midden in de hartstreek terecht komen en mijn uitbeenmes met een simpele handbeweging zijn kop van de romp scheiden. Ik zag de krantenkoppen al: DE GROTE KON ONTHOOFD.

Mevrouw De Wit, je weet wel, Tommy, die buurvrouw van vader en moeder destijds, zou de hele buurt vertellen dat het in onze genen zat. Onze genen! Want de tweede Waterman was te ver gegaan met een mes. Vader en moeder zouden, net als bij jou, blijven zwijgen en ook ik zou vanaf dat moment niet meer voor ze bestaan.

Meneer Kon kuchte.

Ik stond in de deuropening en keek om, hij wees met zijn potlood naar het papier op de rand van de tafel en las verder. Ik pakte het op. Er stonden wat tekens op die ik niet kon ontcijferen. Had ik nou maar dat woordenboek gekocht voor ik wegging. Maar ik had niet geloofd dat echt niemand een woord Engels zou spreken. Ik keek naar de tekens op het papiertje – kunstige krullen en krassen. Net een zwangere vrouw zonder voeten, met een hoed op en twee stippen op haar rug. Als ik het omdraaide kon het ook een hockeystick met drie geknakte grassprietten en een mier zonder voetjes zijn.

De binnenplaats was leeg, het werk van die dag was begonnen. Ik wilde ook werken, daar was ik voor gekomen, maar ik durfde niet naar de keuken te gaan. Ik keek naar de grijze lucht, de grauwe muren en kasten onder de stukken smoezelig plastic. Mijn ogen prikten. Ik knipperde zo hard ik kon. Ik zou niet huilen. Ze zouden niet te zien krijgen dat ik me

vernederd voelde. Ik zag eruit als een vogelverschrikker in de te wijde rok, met een touw om mijn middel dat ik had meegenomen voor het geval er geen waslijntje zou zijn.

De werkster kwam de binnenplaats op. Ik liet haar zien dat de rok me veel te groot was, maar ze pakte het vel uit mijn hand en gebaarde dat ik mee moest komen.